

УДК 37.025.6

З.В. Бойко, Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

**ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІЧНИХ ПРИЙОМІВ
ПРИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННІ ГЕОГРАФІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ,
ЇХ НАЗВ ТА ОБРАЗІВ**

Бойко З.В.

Використання мнемотехнічних прийомів при запам'ятовуванні географічних об'єктів, їх назв та образів

Автором проведено практичне дослідження та доведено, що використання мнемотехнічних прийомів, які несправедливо забуті на сучасному етапі викладання географії, особливо комбінація декількох, дозволяє ефективно запам'ятовувати й зберігати в пам'яті факти (на прикладі запам'ятовування назв географічних об'єктів, текстів або явищ).

Ключові слова: географічний образ, географічна назва, мнемотехніка, прийом, запам'ятовування.

Бойко З.В.

Использование мнемотехнических приемов при запоминании географических объектов, их названий и образов

Автором проведено практическое исследование и доказано, что использование мнемотехнических приемов, какие несправедливо забыты на современном этапе преподавания географии, особенно комбинация нескольких, позволяет эффективно запоминать и хранить в памяти факты (на примере запоминания названий географических объектов, текстов или явлений).

Ключевые слова: географический образ, географическое понятие, мнемотехника, прием, запоминание.

Постановка та актуальність проблеми. При вивченні курсу географії з кожним роком зростає кількість інформації, яку необхідно запам'ятовувати. Для поліпшення цієї задачі в сучасній методиці викладання треба застосовувати мнемотехнічні прийоми, які несправедливо забуті на сучасному етапі.

Пам'ять — це процес запам'ятовування, збереження й наступне відтворення інформації. Для запису інформації на згадку необхідно надати думкам упорядковану структуру. Будь-яка організація матеріалу, що запам'ятовується, полегшує роботу пам'яті. Особливо ефективні мнемотехнічні прийоми (прийоми запам'ятовування), тому що наявність у пам'яті слідів — «розпізнавальних знаків», або «адрес», набагато спрощує доступ до них. Ефективність запам'ятовування й збереження в пам'яті певного предмета, тексту або явища залежить від особливостей їхньої побудови або організації, які зазвичай виявляє людина в процесі запам'ятовування. Саме організуюча розумова діяльність і емоційні прояви, що супроводжують сприйняття, лежать в основі запам'ятовування матеріалу і його подальшого відтворення [3].

Мнемотехніка (гр., мистецтво запам'ятовування) – система особливих способів, що полегшують запам'ятовування й збільшують обсяг пам'яті [2].

Мнемотехніка відома з давніх часів і нараховує як мінімум дві тисячі років. Вона була об'єктом наукового дослідження багатьох вчених. Вважається, що термін «Мнемоніка» введено Піфагором Самоським в VI столітті до н.е. Першу працю з мнемоніки приписують Цицерону. Мнемотехніку вивчав, розробляв і викладав Джордано Бруно: нею цікавився Аристотель і навчав цьому мистецтву свого учня Олександра Македонського. Феноменальною пам'яттю, заснованою на мнемотехніці, володіли Юлій Цезар і Наполеон Бонапарт [2,4].

Дослідженню складу мнемічних дій і операцій, залежності продуктивності пам'яті від того, яке місце в структурі займають мета і засоби запам'ятовування (або відтворення), порівняльної продуктивності довільного і мимовільного запам'ятовування залежно від організації мнемотехнічної діяльності присвячено багато наукових робіт (П.Н. Леонт'єв, П.І. Зінченко, А.А. Смирнов та ін.). Однак особливості використання на практиці мнемотехнічних прийомів, для географічних дисциплін вищої школи, залишається висвітленим недостатньо.

Формулювання цілей статті. Мета даного дослідження – довести ефективність запропонованих автором мнемотехнічних прийомів запам'ятовування географічних об'єктів, їх назв та показати, що вони покращують розвиток географічних образів і таким чином підвищують якість географічного мислення, яке сприяє якості засвоєння знань на прикладі студентів ВНЗ.

Основна частина. Інтерес до мнемотехніки в даний час трошки згас. Автор, у процесі проведення педагогічного експерименту, удосконалив та практично дослідить ефективність деяких видів мнемонічної техніки запам'ятовування на основі нових уявлень про механізми пам'яті людини. Мнемотехніка використовує природні механізми пам'яті мозку і дозволяє цілком контролювати процес запам'ятовування, збереження та згадування інформації. Існує ряд мнемотехнічних прийомів, які допомагають запам'ятовуванню. Наведемо їх приклади.

1 Прийом слів – "вішалок": людина завчас ряд слів-опор, з якими потім пов'язує заучуване [1].

2. Метод посередників заснований на співвіднесенні двох рядів об'єктів – опорного ряду, організованого в осмислену фразу, і ряду, який потрібно завчити ("Каждый охотник желает знать..."). Посередником може бути і ритмічний ряд. Ритм і рима запам'ятовуються краще, оскільки додають матеріалу структурну організацію (669-56-68 чи 669-5-668) [1].

3. Прийом розміщення чи локальної прив'язки. Він включає:

- ідентифікацію знайомих місць, розташованих послідовно;
- створення образів елементів, що підлягають запам'ятовуванню, і асоціювання їх з місцями;
- відтворення шляхом "відвідування" цих місць [2].

Як свідчить Цицерон у своєму творі "Оратор" цей метод є у розповіді про грецького поета Симоніда. Симоніду доручили написати ліричну поему, яка

вихваляла деякого з римлян шляхетного походження, і продекламувати її на банкеті, де зібралося багато поетів. У розповіді говориться, що коли Симонід прочитав усю поему, його покликали назовні. Поки він знаходився надворі, будинок звалило і всі, хто святкував, загинули. Катастрофа була настільки спустошливою, що навіть родичі не могли відрізнити покалічені тіла одне від одного. Однак Симонід прийшовши на руїни, розпізнав тіла всіх по тому, де вони знаходилися в банкетному залі [4].

4. Прийом «Матрьошка»

Образи з'єднуються парами. Перший образ асоціації завжди значніший другого і містить у собі другий. Після з'єднання першого і другого способу треба перевести свою увагу на другий образ (перший повинен зникнути зі свідомості). Подумки збільшити другий образ і створюйте асоціацію між другим і третім образами. І так далі. Образи постійно вкладаються один в одного. При цьому в асоціації завжди повинні бути чітко видно тільки два образи. Пригадування здійснюється аналогічно. Треба уявити перший образ і чекати, коли з пам'яті виникне другий. Потім треба переключити увагу на другий, збільшивши його, і чекати появи третього і т.д. Приклад. Земля - Океанія - Тихий океан – Філіппінське море [1].

5. Прийом символізації (метод піктограм)

Прийом символізації застосовується для запам'ятовування абстрактних понять, що не мають чіткого образного значення. Одне й те ж слово може бути по-різному закодоване в образи різними людьми. Але, як правило, вдається використовувати для кодування різноманітні символи, добре закріплені у свідомості більшості людей. Символи оточують нас з усіх боків. Перекладаючи дорожні знаки у зміст, ми займаємося з мнемотехнікою. Легенда карти, умовні позначки, олімпійські піктограми символізують різні види спорту; всім добре знайомі символи миру («Білий голуб»), смерті («Череп»), повільності («Черепашка»), влади («Корона») та багато інших. Приклади кодування слів в

образи прийомом символізації: холод «Лід», Гудзонова затока «гудзик», Антарктида «пінгвіни», Африка «пустеля Сахара», Антарктида «Королева холоду», вічність «Піраміди», нескінченність «Математичний знак безкінечності» [1].

6. Прийом прив'язки до добре знайомої інформації.

Що значить добре знайома інформація? Це - інформація, яка знаходиться у пам'яті. Нові запам'ятовуються відомості можуть складатися з елементів добре знайомої інформації. Прикладами добре знайомої інформації можуть бути дати: 1917 рік, 1941, 1812 і 1861 рр. Власне ім'я і назву вулиці, на якій мешкає особа, телефонний номер, і напис SONY на телевізорі. Приклади кодування слів в образи прийомом прив'язки до добре знайомої інформації: штат Вашингтон – «Долар», планета Марс - шоколадка «Марс», планета Венера – «Статуя Венери», прізвище Блек – образ «Чорний квадрат» [1].

7. Прийом кодування за співзвуччям

Дуже багато іноземних слів, назви, терміни, прізвища за своїм звучанням схожі на добре знайомі нам слова. Ці слова легко уявити у вигляді зорових образів штат Аляска образ «Коляска» або для запам'ятовування географічного положення країни Непал – «як пенал Непал серед гір впав» [2].

8. Прийом утворення слова зі складів

Цей прийом застосовується самостійно або в поєднанні з прийомами кодування за співзвуччям, символізації і прив'язки до добре знайомої інформації в основному для запам'ятовування назв, термінів, прізвищ та інших аналогічних відомостей. Він дозволяє точно запам'ятовувати абсолютно безглузді буквосполучення. Приклади: штат Вісконсін ВІС КОН СІН асоціація «Віскі Кіт Сінько» [1].

9. Метод навідних асоціацій (МНА)

Метод навідних асоціацій (МНА) - універсальний метод запам'ятовування, що дозволяє перетворювати в зоровий образ або асоціацію практично будь-яке

слово. Використовується в складі інших методів для запам'ятовування географічних назв, термінів, понять, іноземних слів, прізвищ, а також безглузких буквосполучень. Являє собою комбінацію описаних вище прийомів запам'ятовування: прийому символізації, прийому прив'язки до добре знайомої інформації, прийому кодування за співзвуччям і прийому освіти слова по складах. Яка комбінація перерахованих прийомів запам'ятовування буде використана – залежить від того, яке слово треба запам'ятати. Розглянемо цей метод на наступному прикладі – запам'ятовування штатів США (практичне заняття з дисципліни «Регіональна економічна та соціальна географія», 4 курс, кафедра фізичної та економічної географії, геолого-географічного факультету Дніпропетровського національного університету). Назва штату США «Аляска» можна перетворити в образ прийомом кодування по співзвуччю (коляска). Цю ж назву можна перетворити на образ прийомом прив'язки до добре знайомої інформації (куртка «Аляска»). Штат Айова добре запам'ятовується прийомом кодування по співзвуччю (Айва). Часто зустрічаються назви, для перетворення яких в образи доводиться застосовувати відразу кілька прийомів. Тобто в одній асоціації, що позначає назву, образи будуть отримані різними методами кодування. Наприклад: штат Північна Дакота – «Північна» перетвориться прийомом символізації (білий ведмідь), Дакота – прийомом кодування за співзвуччям (два коти). Назва цього штату можна зафіксувати асоціацією «На голові у білого ведмеда сидять два коти» [2].

Також, наприклад, для запам'ятовування списку держав з їх столицями – можна використати метод, при якому спочатку запам'ятовуються назви держав за допомогою асоціацій, порівнянь зі схожими словами рідної мови, а для збереження в пам'яті послідовності – придумується сюжет, а потім до назви кожної держави прикріплюється столиця: «Ира (Ир...), собирая ландыши (...ландия), находит канат (Канада); Ира ландышами (Ир+ланд=Ирландия) рубила дуб, блин! (Дуб+блин=Дублин); Канат (Канада) оттаял (Оттава)».

10. Прийом яскравих подій

Цей прийом використовується за допомогою певної яскравої події. Наприклад, для запам'ятовування крайніх точок Австралії у послідовності північ, південь, захід, схід на аркуші паперу записуємо назви м. Йорк, м. Південно-Східний, м. Стіп-Пойнт, м. Байрон. Після чого підпалюємо аркуш паперу. В уяві учнів запам'ятається ця подія. А написи на аркуші паперу є невід'ємною дією цієї події [2].

В Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара на географічному факультеті у 2011 н. р. був проведений педагогічний експеримент, в якому прийняли участь 38 студентів 4 курсу. В контрольній групі географічні об'єкти (усі назви штатів Америки) запам'ятовувалися за традиційною схемою, тобто вивчали напам'ять, як вірш у літературі. В експериментальній групі вивчення назв штатів відбувалося за наведеними вище прийомами. При цьому на аудиторних заняттях основна увага приділялася розвитку просторових географічних образів, тобто перетворювали в зоровий образ або асоціацію практично будь-яке слово, використовували комбінацію описаних вище прийомів запам'ятовування: прийому символізації, прийому прив'язки до добре знайомої інформації, прийому кодування за співзвуччям і прийому освіти слова по складах. Яка комбінація перерахованих прийомів запам'ятовування була використана студентами – залежало від того, яке слово треба було запам'ятати. Результати експерименту представлені на рис. 1. Оцінка запам'ятовування географічних назв здійснювалась за показниками коефіцієнту об'єму запам'ятовування, як середньоарифметична характеристика навчальних груп, що показують частку об'єму географічних назв, яка була засвоєна студентами. Розглянемо дані коефіцієнти у вигляді, запропонованому А. В. Усовою [5]:

1. Коефіцієнт повноти запам'ятовування географічних назв:

$$\overline{K}_{\Sigma M} = \frac{\sum_{i=1}^N l_i}{l \cdot N}, \quad (1)$$

де l_i – кількість географічних назв, засвоєних i -м студентом, l – географічних назв, що підлягають засвоєнню, N – кількість студентів у групі

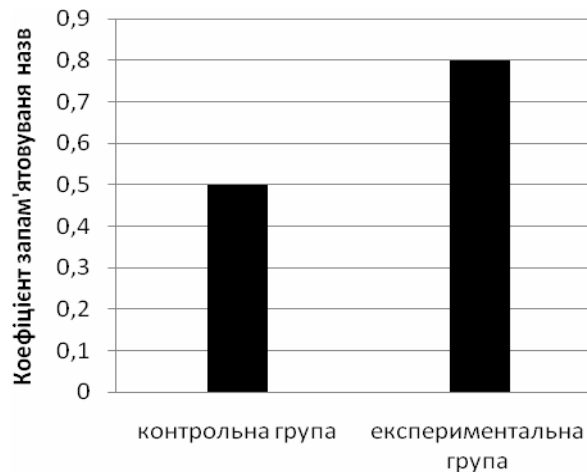

Рис. 1. Значення коефіцієнтів запам'ятовування географічних назв (K_{zn}) в контрольній та експериментальній групах

Висновки. В статті проведено практичне дослідження та доведена ефективність мнемотехнічних прийомів, які несправедливо забуті на сучасному етапі викладання географії. Застосування запропонованих прийомів дозволяє ефективно запам'ятовувати й зберігати в пам'яті назви географічних об'єктів, тексту або явища, робить можливим не тільки фіксацію в пам'яті послідовності текстового матеріалу, але й дозволяє безпомилково запам'ятати будь-яку точну інформацію, яка традиційно вважається важкою для запам'ятовування, а також сприяє підготовці фахівця, адаптованого до діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Література

1. Бузан Т. Скоростная память / Т. Бузан. – М.: Эйдос, 1996. – 122 с.
2. Зиганов М., Мнемотехніка. Запам'ятовування на основі візуального мислення / М. Зиганов, В. Козаренко. – К.: Школа раціонального читання, 2001. – 304 с.

3. **Маклаков А. Г.** Загальна психологія / А. Г. Маклаков. – Спб. : Питер, 2001. – 234 с.

4. **Гиппенрейтер Ю. Б.** Психология памяти / Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Л. Романова. – М. : ЧеРо, 2002. – 89 с.

5. **Усова А. В.** Условия успешного формирования у учащихся научных понятий / А. В. Усова // Наука и школа. – 2006. – № 4. – С. 57–59. – Режим доступа до журн.: <http://nauka-i-shkola.ru/2006-4.html>

Boyko Z.V.

Using of mnemotachnique receptions for memorizing of geographical objects, their names and characters

The author conducted a case study and it is proved that the use of mnemotachnique techniques, which unjustly forgotten in the modern stage of teaching geography, especially the combination of several, enables you to efficiently store and store in memory of the facts (for example, storing names of geographical objects, texts or phenomena).

Key words: geographical character, geographical concept, mnemotechnique, reception, memorizing.

Відомості про автора

Бойко Зоя Володимирівна – асистент кафедри фізичної та економічної географії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Основні наукові інтереси зосереджені навколо формування об'єктивних просторових географічних образів при вивченні курсів з географії у вищій школі.